

УДК 341.9(075.8)

Д. Ф. Кононенко, аспірант
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра міжнародного права та міжнародних відносин
Фонтанська дорога, 23, Одеса, 65009, Україна

ПРОБЛЕМА ЮРИДИЧНОЇ АВТОНОМІЇ МІЖНАРОДНИХ КОНТРАКТІВ ВІД МІЖНАРОДНИХ АКТІВ, ЯКИМИ ЗАПРОВАДЖУЮТЬСЯ ЕКОНОМІЧНІ САНКЦІЇ

Стаття присвячена розгляду проблеми юридичної незалежності міжнародних комерційних контрактів від міжнародно-правових актів, якими запроваджуються економічні санкції. Підкреслюється, що держава самостійно визначає правову форму, в якій міжнародно-правові акти будуть діяти в межах національної юрисдикції і визначати права і обов'язки учасників зовнішньоекономічної діяльності. Ключове значення волі держави полягає в тому, що вона є сполучною ланкою між резолюцією РБ ООН і міжнародними контрактами.

Ключові слова: економічні санкції, рішення Ради Безпеки ООН, міжнародні контракти, зовнішньоекономічна діяльність.

Постановка проблеми. В сучасних умовах на відносини сторін в галузі зовнішньоекономічної діяльності все більший вплив здійснюють норми не лише цивільного, а й адміністративного, валютного, митного, податкового та інших галузей права. Крім того, при їх регулюванні досить часто використовуються положення законодавства країн іноземних контрагентів, а також нормативних актів міжнародного походження. Як зазначає Г. К. Дмитрієва, «відмінною рисою правового регулювання зовнішньоекономічних угод є тісна взаємодія правових норм різної системної належності, тобто норм міжнародного та національного права», а також «взаємодія норм різної галузевої належності національного права» [1, с. 372]. Іншими словами, при здійсненні зовнішньоекономічних операцій застосовується комплексний характер регулювання.

Одними з міжнародно-правових актів, що набули значного поширення в останні роки, є акти, якими запроваджуються економічні санкції – зокрема, санкційні резолюції Ради Безпеки ООН. Запровадження міжнародними інституціями економічних санкцій значно впливає на правовий режим міжнародних контрактів, саме тому, слід погодитися з О.В. Трояновським, «в договірній роботі суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності вкрай важливо опрацювати питання правових наслідків обмежень і заборон для виконання зовнішньоекономічних договорів з метою вироблення ефективних механізмів забезпечення інтересів суб'єктів господарювання» [2, с. 92].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних аспектів правового регулювання міжнародних контрактів, зокрема правових наслідків в цьому процесі запровадження економічних санкцій, стосувалися відомі фахівці в галузі міжнародного приватного права, серед яких: Л.П. Ануфрієва, М.П. Бардіна, Г. К. Дмитрієва, Т.Н. Нешатаєва, В. С. Поздняков, М. Г. Розенберг та ін. Спеціальне дисертаційне дослідження впливу економічних санкцій Ради Безпеки ООН на виконання приватноправових договорів міжнародного характеру виконала російська дослідниця І.М. Крючкова.

Серед найбільш складних питань, що не набули остаточного вирішення в наукових розробках, – питання юридичної незалежності міжнародних контрактів та міжнародно-правових актів, якими запроваджуються санкції.

Метою статті є розгляд проблеми юридичної незалежності міжнародних контрактів та міжнародних актів, що запроваджують економічні санкції.

Виклад основного матеріалу. У науці міжнародного приватного права давно склалися розуміння незалежності та автономності міжнародних комерційних контрактів від

нормативно-правових актів (як національного права, так і міжнародного права), які впливають та створюють умови укладення та виконання приватноправових угод. Незалежність приватноправових контрактів виражається, зокрема, в тому, що вони укладаються, змінюються і припиняються у зв'язку з узгодженням волі двох суб'єктів цивільно-правових відносин. З іншого боку, встановлення зовнішньоекономічних контрактних зобов'язань та їх виконання можливе лише за умови прийняття державою відповідних рішень: надання дозволу на експорт / імпорт, видачі ліцензії, дозволу на здійснення взаєморозрахунків у іноземній валюті, тощо, – що становлять зміст їх договірних зобов'язань. Однак попри це, цивільно-правові відносини виникають лише з моменту укладення контракту між зовнішньоекономічними організаціями і визначаються лише положеннями цього контракту.

В свою чергу, виникнення, зміна та припинення міжнародно-правових зобов'язань держав, що відбулися у зв'язку з резолюціями Ради Безпеки ООН про введення економічних санкцій, є наслідком висловлення не тільки односторонньої волі Ради Безпеки ООН, а й відповідних волі конкретних держав. Вплив рішень Ради Безпеки ООН на приватноправові контракти виникає з моменту надання державою резолюціям Ради Безпеки юридичної сили на своїй території [3, с. 26]. Воля держави є найважливішим чинником при імплементації рішень Ради Безпеки ООН, оскільки відповідальність за невиконання обов'язкових санкцій Ради Безпеки ООН міжнародним правом не встановлена. Необхідно підкреслити, що при прийнятті суб'єктом міжнародного права на себе певних зобов'язань їх дотримання буде забезпечуватися не лише наявними заходами міжнародно-правового примусу, а саме власною волею держави, яка прагне зв'язати себе такими міжнародними зобов'язаннями.

Доцільно зазначити, що тимчасовий вакуум, який утворюється між моментом прийняття Радою Безпеки ООН рішення і моментом надання рішенням РБ ООН на території держави юридичної сили, є наслідком природного перебігу подій, чого не можна сказати про момент надання таким рішенням РБ ООН обов'язковості, установлюваної виключно розсудом самої держави. При цьому державою визначається не тільки дата, з якої такі рішення стають обов'язковими, але також приймається саме рішення про надання або ненадання їм юридичної сили. Рішення приймаються за допомогою виразу державної волі у формі внутрішньодержавного акту, найчастіше конституційного або цивільного законодавства. З цього приводу Г. К. Дмитрієва вказує: «Резолюції Ради Безпеки юридично обов'язкові для держав, які зобов'язані забезпечити їх виконання всіма органами, організаціями і індивідами, які знаходяться під їхньою юрисдикцією. Держава самостійно визначає правову форму, в якій вони будуть діяти в межах національної юрисдикції і визначати права і обов'язки учасників зовнішньоекономічної діяльності» [1, с. 367].

Наприклад, в Україні це питання врегульовано в Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», зокрема ч. 2 ст. 9 цього Закону встановлює, що забезпечення виконання рішень Ради Безпеки ООН з питань зовнішньоекономічної діяльності є обов'язком уряду – Кабінету Міністрів України, що оформлюється постановами. У постановах визначається коло осіб, на яких поширюються обмеження і заборони, що вводяться, перераховуються обмежувальні заходи і проти кого вони вводяться (наприклад, заборона експорту-імпорту будь-якого товару, заборона здійснення авіа перельотів в певну державу тощо), визначається дата початку дії обмежень, що вводяться, а також покладаються обов'язки на конкретні державні органи по здійсненню і контролю за виконанням обмежень, що вводяться.

Для з'ясування питання про співвідношення міжнародно-правового та приватноправового регулювання, а саме акту РБ ООН і міжнародного контракту, роль і значення волі держави є одним з ключових моментів. Така воля при введенні економічних санкцій Ради Безпеки ООН у внутрішньодержавну сферу опосередковується прийняттям державою нормативно-правових актів національного права, які будуть джерелом права для суб'єктів приватноправових відносин й впливати на зміст їх комерційних угод. Однак ключове значення волі держави полягає в тому, що вона є сполучною ланкою між резолюцією РБ ООН і міжнародними контрактами [4, с. 32-36].

Відповідно до резолюцій РБ ООН про економічні санкції, яким надається юридична сила окремою державою на своїй території, створюються певні умови ведення суб'єктами зовнішньоекономічних відносин комерційної діяльності, пов'язаної з міжнародними господарськими операціями з контрагентами країни, проти якої вводяться санкції. Такі умови полягають у введенні з дозволу держави в подібні приватноправові відносини режимів заборони, обмежень або надання дозволів на постачання раніше заборонених видів товарів, послуг і на здійснення підприємницької діяльності. Часом в самих резолюціях Ради Безпеки ООН прямо підкреслюється, що держави зобов'язані не тільки їх виконувати, але і забезпечити їх виконання фізичними та юридичними особами, які перебувають під їх юрисдикцією. Так, в резолюцію Ради Безпеки 678/1990 р., що вводить санкції проти Іраку в зв'язку з його агресією проти Кувейту, було включено положення про те, що держави зобов'язані здійснювати їх «не дивлячись на існування яких би то не було прав і обов'язків, створених... будь-яким контрактом, укладеним до дати прийняття рішення».

В юридичній літературі [3] зазначається, що головним у юридичному зв'язку міжнародного договору та цивільно-правового договору є воля держави. Відповідно до неї не тільки реалізуються міжнародно-правові зобов'язання держав (виконуються міждержавні угоди), але також забезпечується укладення і виконання цивільно-правових договорів. Під забезпеченням укладення і виконання цивільно-правових договорів, думається, необхідно розуміти створення різноманітних передумов, у тому числі юридичного характеру, визначених умов, взагалі основ правового регулювання відповідних відносин. Незважаючи на той факт, що вищенаведений вислів стосується співвідношення міжнародного договору та цивільно-правового договору, проте слід вказати, що його концептуальні засади застосовні і до розглянутого предмету співвідношення економічних санкцій РБ ООН і комерційних контрактів, оскільки вказують насамперед на взаємозв'язок елементів правового регулювання в цілому: міжнародно-правового та цивільно-правового.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що рішення РБ ООН мають юридичну силу для суб'єктів міжнародного права, що можна порівняти з обов'язковістю міжнародного договору для держав, які його уклали. Оскільки рішення РБ ООН є за своєю правовою природою актом міжнародного права, його імплементація у внутрішньодержавній сфері вимагає від держави дотримання практично тих ж самих процедур, що і реалізація міжнародного договору, за винятком, може бути, окремих обставин, які пов'язані, наприклад, з тим, що для деяких угод (у випадках ратифікації міжнародного договору) має місце прийняття внутрішнього акту представницькими – законодавчими органами влади, а резолюції РБ, як правило, вводяться актами виконавчої влади. Проте і в цій ситуації опосередкування юридичного зв'язку між актом РБ і міжнародним контрактом у волі кожної держави безсумнівно наявна.

Список літератури

1. Международное частное право: Учебник / Л. П. Ануфриева, К. А. Бекашев, Г. К. Дмитриева и др.; Отв. ред. Г. К. Дмитриева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 688 с.
2. Трояновський О. В. Щодо питання захисту інтересів учасників зовнішньоекономічних договорів, які зазнали збитків внаслідок запровадження міжнародних економічних санкцій / О. В. Трояновський // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2014. – Вип. 122 (1). – С. 88-95.
3. Крючкова И. Н. Правовые последствия применения экономических санкций Совета Безопасности ООН для исполнения частноправовых договоров международного характера / И. Н. Крючкова // Международное публичное и частное право. – 2005. – № 5. – С. 25-29.
4. Правовое регулирование внешней торговли СССР / Авт. кол. : А. Б. Альшутлер, М. М. Богуславский, Г. С. Бургучев; Общ. ред. Д. М. Генкина; Всесоюзная академия внешней торговли. – М.: Внешторгиздат, 1961. – 514 с.

Стаття надійшла 24.09.2016 р.

Д. Ф. Кононенко, аспирант
Национальный университет «Одесская юридическая академия»
Кафедра международного права и международных отношений
Фонтанская дорога, 23, Одесса, 65009, Украина

ПРОБЛЕМА ЮРИДИЧЕСКОЙ АВТОНОМИИ МЕЖДУНАРОДНЫХ КОНТРАКТОВ ОТ МЕЖДУНАРОДНЫХ АКТОВ, КОТОРЫМ ВВОДЯТСЯ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ САНКЦИИ

Резюме

Статья посвящена рассмотрению проблемы юридической независимости международных коммерческих контрактов от актов международного права, которыми вводятся экономические санкции. Подчеркивается, что государство самостоятельно определяет правовую форму, в которой международно-правовые акты будут действовать в пределах национальной юрисдикции и определять права и обязанности участников внешнеэкономической деятельности. Ключевое значение воли государства заключается в том, что она является связующим звеном между резолюцией СБ ООН и международным контрактом.

Ключевые слова: экономические санкции, решения Совета Безопасности ООН, международные контракты, внешнеэкономическая деятельность.

D. F. Kononenko, PhD student
National University «Odessa Law Academy»
the Department of International Law and International Relations
Fontanskaya doroga, 23, Odessa, 65009, Ukraine

THE LEGAL AUTONOMY OF INTERNATIONAL CONTRACTS AND INTERNATIONAL INSTRUMENTS, INTRODUCING ECONOMIC SANCTIONS

Summary

The article deals with the problem of the legal independence of international commercial contracts from international law acts, which introduced economic sanctions. It is emphasized that the state determines the legal form in which international instruments will operate within national jurisdiction and determine the rights and obligations of the participants of foreign economic activity. The key role of state's will is that it is the link between the UN Security Council resolution and international contracts.

Key words: economic sanctions, UN Security Council resolutions, international contracts, foreign trade.